

Pišeta:

dr. Valentina Franca in Tadej Jezernik

Omejevanje združevanja in uresničevanja delavskih pravic v času epidemije

V Sloveniji je epidemija novega koronavirusa postavila pod vprašaj marsikatero delavsko pravico, ki je se je še pred časom zdela kot samoumevna. To velja tudi za z Ustavo RS (Uradni list RS, št. 33/91 – 75/16) zagotovljeni pravici do združevanja in stavke. V času razglašene epidemije je bilo združevanje večjega števila ljudi prepovedano, posledično pa je bilo bistveno okrnjeno tudi delovanje svetov delavcev, prav tako so bile močno omejene stavkovne aktivnosti.

Vlada Republike Slovenije je zaradi preprečevanja širjenja okužb z novim koronavirusom, začasno omejila gibanje in zbiranje ljudi z utemeljivijo, da s tem ukrepom bistveno prispevamo k boljši epidemiološki sliki v Sloveniji, ter posredno k večji varnosti. Z namenom nadzora epidemije, je posegla v pravico do javnega zbiranja. Ob tem se je zagotovo marsikateremu svetu delavcev, sindikatu ter nenazadnje tudi posameznemu delavcu postavilo vprašanje, **kako se združevati ter organizirati stavko v času epidemije** in če je ta pravno dopustna. V marsikaterem podjetju je bilo svetu delavcev prepovedano se sestajati »v živo« in marsikateri člani sveta delavcev niso imeli oziroma nimajo dostopa do opreme, ki bi omogočala srečanja prek spleta, se je to nedvomno odražalo v kakovosti njihovega dela. Slovenija ni osamljen primer, tudi v drugih evropskih državah (Nemčija, Francija, Belgija itd.) so se vrstile številne razprave in pozivi k dopuščanju izjem od t. i. 'korona-ukrepov' pri uresničevanju delavskih kolektivnih pravic. Toliko bolj to prihaja do izraza pri pravici do stavke, ki vendarle ni vedno zgolj organizirana prekinitvev dela. Stavkovne aktivnosti so velikokrat povezane tudi z javnimi shodi, demonstracijami, nagovori delavk in delavcev na ulici. Takšno množično zbiranje ljudi in **izražanje kolektivne volje v času aktualne epidemije** lahko predstavlja zdravstveno tveganje. Da-

nes si skorajda ni mogoče predstavljati izvedbe stavke, ki bi po obsegu spominjala na prvo splošno stavko v Sloveniji leta 1992, na kateri je sodelovalo in se družilo več kot 400.000 ljudi.

V nadaljevanju prispevka se bomo osredotočili na problem, ki je nastal v času trajanja epidemije z vidika kolektivnih delavskih pravic. Izpostavljamo vprašanje, kako uveljaviti ekonomske in socialne interese delavcev, v času ko je združevanje močno omejeno, a nujno potrebno za uresničevanje z Ustavo in mednarodnimi akti določenih pravic.

Okrnjeno delovanje svetov delavcev v času epidemije

Trenutna epidemija je močno posegla v delovanje organizacij in s tem tudi delavskih predstavnikov. Tako v Sloveniji kot v drugih evropskih državah je opaziti, da so sveti delavcev (ali sindikati v državah, kjer svetov delavcev ni) imeli redkejša srečanja, **kommunikacija z vodstvom je bila bolj redkobesedna ter omejena na najbolj pereče teme**, ki so se bolj ali manj vrtele okrog posledic epidemije. Marsikje so bila prepovedana srečanja v »živo«, kar je zajemalo tako seje svetov delavcev, sestanek z vodstvom podjetja kakor tudi usposabljanja. Redko je bil zaznati razumevanje, da uresničevanje kolektivnih pravic temelji na združevanju ter da ga je mogoče izvesti na epidemiološko

varen način. Dodatno težavo je predstavljala nedostopnost informacijske opreme za izvedbo »on-line« srečanj. Tudi delo od doma je marsikje razrahljajo vezi ne samo med delavci, ampak tudi med člani sveta delavcev.

Dolgotrajna odsotnost z delovnega mesta dokazano vpliva na medsebojne odnose, organizacijo dela ter tudi na medsebojno komunikacijo. Tudi zaradi tega je mogoče razumeti vztrajno željo delavskih predstavnikov po fizičnih srečanjih. V Nemčiji so celo **sprožili sodne spore zaradi onemogočanja izvedbe sej svetov delavcev »v živo«**. Zelo zaskrbljujoč je lahko zastoj znanja članov delavcev, saj se tovrstna usposabljanja težko prenesejo na splet. Najbolj pogost odgovor na tovrstna vprašanja se je zrcalil v preprečevanju širjenja okužb ter morebitnem zastoj delovnih aktivnosti v podjetju. Gre torej za **ekonomski interes, ki je v tem pogledu podredil delavskega**. Zagotovo je treba poskrbeti za varnost in se držati sprejetih ukrepov, vendar to ne more biti izgovor, da se sveti delavcev ne bi vsaj sestajali in s tem zagotavljali kontinuiteto svojega dela.

Ravno tako bi bilo mogoče vsaj sedaj, ko se je zgodilo sproščanje ukrepov, zagotoviti možnost usposabljanja in s tem ohranjanja znanja članov svetov delavcev. Izjema od tega so delno lahko sveti delavcev v storitvenih dejavnostih, kjer že vsako-

dnevno delo zaposlenih poteka s pomočjo računalnika in spleta. Vendar **merilo družbe je vedno njen najšibkejši člen** in ustavne pravice se morajo zagotoviti vsem, ne zgolj tistim, pri katerih je njihovo uresničevanje enostavnejše.

Epidemija in stavka: (ne)dovoljeno?

V času trajanja epidemije je bilo stavko nedvoumno težje organizirati. Ker so stavkovne aktivnosti tesno povezane s pravico do fizičnega združevanja, se pojavlja vprašanje, ali je stavko sploh bilo mogoče organizirati na način, da je bila **še vedno pravno dopustna na način, da ni predstavljala epidemiološkega problema**. Tudi sicer je organizacijo stavke je dodatno oteževalo delo od doma ter posledično šibkejša komunikacija med delavci in sindikatom. Vendar kljub vsem tem dejavnikom se je v epidemiji zvrstilo nekaj stavk in protestov, pri čemer je opaziti razliko med prvim in drugim valom epidemije, v obdobju slednjega je bilo organiziranih več stavkovnih aktivnosti. Denimo, stavka Policijskega Sindikata Slovenije konec leta 2020, ki je potekala brez klasičnih shodov, ampak v obliki bolj striktnega nadzora gibanja državljanek in državljanov med občinami in kolonami tovornih vozil, ki so čakale na izstop iz Slovenije.

Delavci mariborskega podjetja A&E, ki proizvaja industrijske sukance, so konec leta 2020 organizirali enournno opozorilno stavko. Stavko so ponovili v januarju, ko so delo prekinili za ves dan. Z vidika uveljavljanja delavskih pravic velja izpostaviti dva protesta, ki sta se odvila v času prvega vala epidemije v Gorenju. Skupaj z lokalno skupnostjo so delavci Gorenja, ki je del skupine Hisense, organizirali protestne shode ter **na tak način izražali nasprotovanje napovedanemu odpuščanju**. Februarja letošnjega leta pa sta protest organizirala Sindikat taksistov in krovni Sindikat delavcev prometa in zvez zaradi nasprotovanja obveznega testiranja vsakih 72 ur. Protest so izpeljali z izvedbo štiriurne protestne vožnje po Ljubljani ter s prekinitvijo telefonskih central. Protestniki pa so bili v tem primeru kaznovani z denarno kaznijo zaradi, po na-

vedbah Policije, uporabe javne ceste na prepovedan način.

V času epidemije, natančneje jeseni 2020, so se na splošno stavko pripravljali tudi v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS) kot izraz nasprotovanja poskusom zamrznitve minimalne plače. Ker se o minimalni plači niso mogli dogovoriti na Ekonomsko-socialnem svetu, se do zadnjega ni vedelo, ali bo do zamrznitve minimalne plače prišlo. Iz tega razloga so svoje članke sindikate pozvali k sprejetju sklepov za začetek sodelovanja v stavkovnih aktivnostih, vendar nazadnje do izvedbe splošne stavke ni prišlo.

Vloga ustavnega sodišča

Ustavno sodišče je aprila 2021 sprejelo¹ o začetku postopka za oceno ustavnosti in posledično tudi zakonitosti tretjega odstavka 5. člena Odloka² o začasnih delni omejitvi gibanja ljudi in prepovedi zbiranja ljudi zaradi preprečevanja okužb s COVID-om. Ocena ustavnosti pa se bo presojala v tistem delu, ki **se neposredno nanaša na prepoved shodov**. Istočasno se bo presojal tudi 5. člen Odloka o začasnih delni omejitvi gibanja ljudi in prepovedi zbiranja ljudi zaradi preprečevanja okužb s COVID-om, in sicer v delu, ki se nanaša na prepoved shodov, ki se jih udeleži več kot deset ljudi. Prav tako je Ustavno sodišče odločilo, da se do končne odločitve sodišča zadrži izvajanje Odloka, ki se nanaša na prepoved shodov. Ustavno sodišče je pri svoji odločitvi upoštevalo tudi prakso Evropskega sodišča za človekove pravice, ki je v svoji dolgoletni zgodovini večkrat ponovilo, da je **pravica do svobode zbiranja in pravica do svobode izražanja temeljna človekova pravica**, ki jo zagotavlja tudi Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic.

Glavni argument Vlade, zakaj je omejila zbiranje in gibanje ljudi pa je bil, da je na shodih nemogoče vzdrževati varnostno razdaljo in upoštevati ostale epidemiološke ukrepe, nadzorovanje le-teh pa je izjemno oteženo, oziroma nemogoče. Vendar argumenti Vlade, Ustavnega sodišča niso prepričali. Na končno odločitev sodišča bo potrebno tako še počakati, takrat bomo dobili

tudi odgovor na ustavno-pravno vprašanje o tem, **ali je sporno organizirati protestne shode**, v tem primeru shode delavk in delavcev. Stavka namreč v mnogih primerih ni samo ustavitev dela, temveč tudi združeno podajanje svojih zahtev.

V luči obravnavane tematike velja izpostaviti stališče Ustavnega sodišča, zapisanega v 25. točki navedenega sklepa, »da so škodljive posledice za pravico do svobode zbiranja, pravico do svobode izražanja in demokratični ustroj države, ki bi jih lahko povzročilo izvrševanje ukrepa popolne prepovedi shodov ob njegovi morebitni protustavnosti, hujše od škodljivih posledic za varstvo javnega zdravja, ki bi jih lahko povzročilo začasno zadržanje izvrševanja tega ukrepa ob njegovi morebitni ustavni skladnosti«. Zato je Vladi naročilo, da v roku odpravi, oziroma ponovno sprejme ureditev, ki v času epidemije ureja javne shode. Tokrat z vidika, da **javni shodi predstavljajo temelj demokratičnega sistema v državi**. Vlada je to področje uredila na način, da je dovolila protestne shode do 10 ljudi. O tem, ali je ta odločitev pravno sprejemljiva in skladna s sklepom Ustavnega sodišča, bo zanimivo izvedeti, če se bo kdo v zvezi z novo sprejeto pravno ureditvijo obrnil na Ustavno sodišče.

Ob tem velja izpostaviti zanimivost pri pripravi izvedbenega akta, ki naj bi bil v skladu s sklepom Ustavnega sodišča. Ministrstvo za notranje zadeve je na predsednika Ustavnega sodišča predhodno naslovilo javno pismo, v katerem so mu postavili vprašanja, kako zagotoviti ustrezno epidemiološko varnost za ustrezno izvršitev sklepa Ustavnega sodišča. Predsednik US je na novinarski konferenci kot odgovor dejal, da **»Verjetno minister ne more pričakovati vsebinskega odgovora**. Ustavno sodišče ni posvetovalni organ, ne dajemo mnenj, relevantno je, kar zapišemo«. Ministrstvo za notranje zadeve torej odgovora US ni prejelo, so pa Vladi predlagali Odlok³ (ki ga je tudi sprejela), v katerem so omejili zbiranje ljudi na 10, s pojasnilom, da predlagani Odlok spoštuje prej omenjeno začasno zadržanje sodišča.

V začetku junija je **Ustavno sodišče objavilo prelomno odločitev**⁴, kot so jo ustavni sodniki poimenovali sami. Gre za odločitev, kjer se je preverjalo skladnost odlokov, ki so bili sprejeti med oktobrom 2020 in aprilom 2021 (Odlok o začasnih splošni prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih mestih in površinah v Republiki Sloveniji, Odlok o začasnih splošni prepo-

¹ Sklep št. U-I-50/21-19 o začasnem zadržanju izvrševanja tretjega odstavka 4. člena Odloka o začasnih omejitvi gibanja ljudi in prepovedi zbiranja ljudi zaradi preprečevanja okužb s SARS-CoV-2, Uradni list RS, št./21/19.

² Odlok o začasnih delni omejitvi gibanja ljudi in prepovedi zbiranja ljudi zaradi preprečevanja okužb s SARS-CoV-2, Uradni list RS, št. 27/21, 30/21, 35/21, 40/21 in 43/21.

³ Odlok o dopolnitvi Odloka o začasnih omejitvi gibanja ljudi in prepovedi zbiranja ljudi zaradi preprečevanja okužb s SARS-CoV-2, Uradni list RS, št. 55/21 in 60/21.

⁴ Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-79/20 z dne 13. 5. 2021.

vedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih mestih in površinah v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin), z Ustavo RS ter posledično skladnost 39. člena Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB), ki pooblašča Vlado, da zaradi preprečitve nalezljive bolezni v državi prepove oziroma omeji gibanje in zbiranje širšemu krogu ljudi. Prej omenjeni Odloki so temeljili ravno na tej zakonski podlagi.

Ustavno sodišče je ugotovilo, da je 39. člen ZNB v neskladju z Ustavo, kar pomeni, da so bili v neskladju tudi vsi podzakonski akti, ki so bili izdani na osnovi zakona, torej prej omenjeni odloki. Sodišče je zakonodajalcu naložilo, da v dveh mesecih odpravi neskladje; hkrati pa je **določilo učinek razveljavitve**. V praksi to pomeni, da bodo »koristi« odločitve US deležni samo tisti, ki so izdano globlo izpodbijali s pravnimi sredstvi. Odprte postopke bodo morala sodišča ustaviti. Odločitev so ustavni sodniki spre-

jeli s petimi glasovi za in tremi proti, kar dokazuje, da je bila **odločitev sprejeta s preglasovanjem**. Svojo odločitev je peterica sodnikov utemeljila z razlogom, da so bila Vladi RS dana preširoka pooblastila, ki niso imela pravne osnove, oziroma ZNB ni predvideval dovoljšen nabor varovalk, ki bi ščitili interese ljudi, katerim je Vlada RS omejila nekatere temeljne človekove svoboščine.

Kako naprej?

Stavka v času epidemije ni bila izrecno prepovedana, vendar jo je bilo skorajda nemogoče izpeljati na način, da bi delavci dosegli svoje cilje. V času dosedanje epidemije so **bili delavci prikrajšani ne samo za izvedbo stavke, ampak tudi za običajna srečanja svetov delavcev** ter drugih podobnih (ne)formalnih združevanj. Ravno pravica do združevanja je temelj delavskega gibanja in kakršno koli omejevanje naj bo sorazmerno aktualni situaciji. Zlasti na pod-

jetniški ravni je mogoče najti načine, kako ohranjati delovanje svetov delavcev v takšni kondiciji, da bodo lahko po koncu epidemije nadaljevali svoje delo brez večjega primanjkljaja. Da je vendarle mogoče marsikaj še storiti, kažejo številni primeri izvedbe volitev po pošti ali e-volitev v svete delavcev.

Predstavljena odločitev US predstavlja pomembno prelomnico tudi pri pravici do stavke, kajti pravica do stavke in pravica do zbiranja sta tesno povezani. Omejitev ene vpliva na kakovost izvajanja druge in obratno. Tako se samo po sebi ponudi vprašanje, **kako so bili delavci in delavke zaradi protiuslavnega določila o omejevanju zbiranja oškodovani**. Neposredno škodo je ob takih primerih vedno težko meriti, a vendar se lahko dolgoročno s pretiranim in velikokrat neutemeljenim omejevanjem povzroča škoda ter preprečuje razvoj delavske participacije in s tem tudi demokracije na delovnem mestu.

Piše:
Mirko Slosar

Zahtevno, a uspešno delo Sveta delavcev Luke Koper v preteklem mandatu

Pretekli mandat Sveta delavcev Luke Koper d.d., ki se je po sili razmer, tj. zaradi nemožnosti izvedbe volitev za nov svet delavcev v času epidemije Covid-19 (ukrep prepovedi zbiranja tudi za volitve) »podaljšan« na pet let, je bil vsekakor precej zahteven. Vendar pa ocenjujemo, da tudi uspešen.

Buren že uvod v mandat

Dne 8. junija 2016 je bil v Luki Koper d.d. izvoljen nov **13-članski svet delavcev**. 16. junija pa je bila sklicana že tudi **1. izredna seja** z eno samo točko: Predlog za sklic zбора delavcev družbe in aktivnosti glede na trenutno situacijo. V tem času so bili namreč vladni apetiti veliki in grozila je zamenjava nadzornega sveta družbe z namenom kasnejše zamenjave uprave.

Dne 22. junija 2016, to je le 14 dni po izvolitvi članov novega sveta delavcev, je bil organiziran zelo odmeven **prvi zbor delavcev v zgodovini Luke Koper** z dvema točkama, in sicer:

(1) oviranje države pri razvoju pristanišča in

(2) seznanitev delavcev o trenutni situaciji in nadaljnjih ukrepih za zagotovitev stabilnosti družbe ter delovnih mest.

Uvod v mandat je torej napovedoval zelo **burno prihodnost**, kar se je kasneje tudi izkazalo in zahtevalo odločen nastop sveta delavcev, ki je bil kos vsem izzivom.

V celotnem tem "podaljšanem" petletnem mandatu smo imeli 37 rednih, 40 izrednih in 3 korespondenčne seje, kar je **v povprečju 16 sej letno**, v kar niso všteti redni tedenski sestanki članov sveta de-

lavcev. V nadaljevanju pa nekoliko podrobneje predstavljamo pogoje in način ter ključne vsebine našega delovanja v okviru celovitega sistema sodelovanja delavcev pri upravljanju v Luki Koper.

Ureditve pogojev za delo sveta delavcev

Participacijski dogovor je bil sprejet že leta 1999, kasneje pa je bil dopolnjen z dvema aneksoma.

Neprofesionalni člani sveta delavcev imajo **pravico do nagrade** v višini 28 % povprečne bruto plače v družbi na zaposle-